

Forfatter: Hjortø, Knud

Titel: Udrag fra To verdener (Danske Klassikere)

Citation: Hjortø, Knud: "To verdener", i Hjortø, Knud: *To verdener*, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 2008, s. 154. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-hjort_18-shoot-idm140047356968048/facsimile.pdf (tilgået 24. april 2024)

Anvendt udgave: To verdener

erfarer, at de stærke indre kræfter korresponderer med universets. Men han føler sig dog afmægtig over for en stum almagt. »Jeg skal dø, og ingen skal kende den tankeverden, der dør med mig« (s. 84), hedder det mismodigt, for hans digterværk kan kun blive et skyggebillede af det erfarede. – Et spor af Hjortøs musikinteresse ses i et afsnit af bogen; det er komponeret som en symfoni med satsbetegnelser som *Andante doloroso*, *Allegro con brio* osv. som kapiteloverskrifter.

Som halvstor dreng læste Hjortø Johannes' Åbenbaring, og det fornemmes i *Syner*. Den særegne genre, værket indgår i, og som visionært søger efter svar på de største spørgsmål ved at se det Gode og det Onde, Gud og Djævelen, som figurationer af psykiske kræfter, var ikke ukendt i tiden. Men *Syner* var et af de første danske værker af slagsen. Ernesto Dalgas skrev samtidig sin *Dømedags Bog*, der kom posthumt 1903. Den norsk-danske Sigbjørn Obstfelder udgav *En præsts dagbog* i 1900. I 1901 kom så fra Wien *Traumdeutung*, Sigmund Freuds videnskabeligt-metodiske sonderinger i sindets kræfter – erfaringer herom var hidtil kun meddelt i digterværker (af Arthur Rimbaud, Henrik Ibsen, August Strindberg o.a.). Den første danske Freud-oversættelse, *Det ubevidste*, som skyldtes Otto Gelsted, kom først i 1920.

Efter den mentale strabads med *Syner*, som Hjortø siden har udtalt var for privat til at være kunst, men efter hvilken han havde »indtryk af at ha gennemfaret hele verden, både himlen og sumpen« (*Ust*, s. 75), var det velgørende, skriver han, at komme tilbage til jorden og lande på fødeegnen. Den skildrer han i *Hjemme fra egnen* (1901), en ganske traditionelt fortalt lille roman om blindt raseri og øksemord, uden nogen glorificering af bondens oprindelig og kraft. Der er nogen medfølelse med den forelskede forkarl Jørgen, der fumler ubehjælpsomt og forgæves rundt om den dejlige Kamilla, forfulgt af den mere forfarne andenkarl Edwards ondsksfulde hån. Men da Jørgen omsider får nok af Edvard, er det ikke en Stærkodders renferdige afstraffelse af den underlodige, vi overværer; hævn er en fulderiks bevidstløse handling, og det efterfølgende selvmordsforsøg er en latterlig fiasko.

Så er der mere respekt om hovedpersonen Henrik Stendal i romanen *Køft* (1902), der foregår i årene op til systemskiftet 1901.

Hjortø har dog tilsat portrættet af sin skallesmækkende helt en knivspids ironi. Henrik er vokset op i et hjem med vægt på saglighed og naturlighed. Hans lægefar er fra et landbohjem, moderen fra et aristokratisk kulturradikalt miljø. I skolen vender Henrik sig mod den jævnaldrende, men allerede erfarne levemand Levin, hvis parfumerede livstil han ikke kan døje, men vistnok også er en kende skinsyg på. Levin, der senere bliver journalist ved dagbladet *Århundredet*, personificerer den livstrætte halvfemserdekadence, hvis frivole litterære produkter med deres »sovekammeratmosfæres« og »lagen-odors« (s. 58) Henrik Stendal angriber i tidsskriftet *Faldøksen*. Forbilledet her er måske *Vagten*, ligesom *Århundredet* kan være *Politiken*; Levin kan have træk til felles med en forfatter som Peter Nansen (1861-1918), der skrev i *Politiken*, og hvis spinkle halvfemserromaner betragtedes som særdeles vovede. Stendals latente jalousi mod Levin får sin begrundelse, da denne uforbederlige dameven med de mere udviklede antenner for kvindesindet runder med genstanden for hans kærlighed. Romanen slutter med to intellektuelle diskussion af den hårde, blanke energi, som Stendal insisterer på, at tiden har brug for. Den er barbarisk, hævder den ene af debattørerne, den er ikke human og indfølelse, den udvikler magtsyge, den er udansk, men Stendals forsvarer får dog det sidste ord: »Se på den himmel! Det er en god, dansk novemberaften med blodrødt, gult og grønt og så en masse blåt af reneste kulde; og læg mærke til den skarptakkede, kulsorte byhorisont; det er stærke farver og hårde former, og dog er det dansk« (s. 236), og den form for danskhed bør holdes i live, »for vi tror, at kraft varer længst« (s. 237). – I sin hellige krig mod blodagtigheden og forfaldet er Henrik Stendal beslægtet med en samtidig kæmpende romanhelt, den lidenskabeligt retfærdighedsøgende og selvretfærdige bonde Anders Hjarmsted i Jakob Knudsens roman *Sind* (1903).

Folk (1903), den næste roman, handler ikke i samme udtalte grad om den ny barbariske kraft. Det er en gustavviedsk satirisk skildring af provinsbyborgerskabet og dets frustrationer, hykleri og skjulte magtspil, og af intrigernes og sladderens terror. Modsat Hjortøs andre værker fik *Folk* en vis udbredelse, ikke mindst i 1950'erne, da den blev udgivet i Fremads Folkebibliotek.